

KRİZ VE KRİZE MÜDAHALE

Doç. Dr. Aslı TAYLI

...Geleceğin Fikirleri...

KRİZ VE KRİZE MÜDAHALE

Yazar

Aslı TAYLI

ISBN: 978-625-94130-9-9

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara | Kasım, 2023

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetkeyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,

Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

KRİZ VE KRİZE MÜDAHALE

Doç. Dr. Aslı TAYLI

ÖNSÖZ

Amerika ve batı dünyasında kriz ve travma ile ilgili ilk çalışmalar ikinci dünya savaşı ve sonrasında başlamıştır. 1970 ve sonrasında ise yaygın hale gelmiştir. Özellikle savaş sonrası gazilerle ve yakınlarıyla yapılan çalışmalar, travmatik bir deneyim olarak savaşın etkilerinin çalışmasına ve ruhsal açıdan sorun geliştirilene yardım edilmesini gerektirmiştir. Gönüllüler ve zamanla güçlenecek olan genel ruh sağlığı hizmeti, sosyal hizmetler vb. toplumdaki bireylerin günlük yaşamda ortaya çıkan ve kişisel çabalarıyla baş edemediği zorlayıcı yaşam deneyimlerinde ihtiyaç duyduğu profesyonel desteği, tedavi ve iyileştirmeyi sunacak şekilde yapılandırılmıştır.

Kriz günlük yaşamda aniden ortaya çıkan, alışlagelen psikososyal dengeyi bozan zorlayıcı, sarsıcı yaşam deneyimleri ve bu deneyimlerin ortaya çıktığı yaşam dönemi olarak tarif edilmektedir. Günlük yaşamın olağan akışı içinde kaçınılmaz olan bu gibi durumlar için ilk elden kurumların oluşturulması da tarihsel olarak benzer zamanlara karşılık gelmektedir. 1970 ve sonrasında ortaya çıkan krize müdahale merkezleri ve bu merkezlerde müdahale hizmeti sunan, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman (mental health counselor) ve psikolog vb. üyeden oluşan ekibin, topluma ihtiyaç duyulduğunda var olması ve ulaşılabilir olması önemlidir. Türkiye’de ilk defa 1989’da Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Krize Müdahale Merkezi kurulmuş, sonrasında Krize müdahale merkezinde çalışan uzmanların çabalarıyla bu konuda çok sayıda dergi ve kitap yayınlanmış ve sağlık kurumlarının (devlet hastaneleri) acil servislerinde mesai saatlerinde hizmet veren bir kriz odasının kurulmasına aracılık etmiştir. Bu krize müdahale hizmeti ve krize müdahale merkezleriyle ilgili gelişme, yakın tarihsel zamanın gerçekliğidir. Örneğin Viyana krize müdahale merkezi 1977 yılında kurulmuştur ve tarihsel olarak da yakın zaman dilimindedir.

Krize müdahale konusunda Türkiye’de yazılan kitap, dergi gibi kaynakların artması ve ilgili uzmanlık alanlarının kendi lisans ve lisansüstü düzeyde öğrencilerine sunmuş olduğu kriz, travma ve yas konularındaki derslerin artmış olması da günümüze uygun gelişmelerdir. Özellikle 2000 ve sonrasındaki hatta bazı ölçütlere göre 2010 ve sonrasındaki yoğun yayın sayısı da güncel gelişmeler ışığında okunmalıdır. Örneğin Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında, 2011 yılındaki kuruluş programında son sınıf öğrencileri için krize müdahale dersi, ve 2017 yılında yenilen programda son sınıfta zorunlu ders olan ve Türkiyedeki bütün Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerinde okutulacak olan zorunlu “Travma Sonrası Psikolojik Danışma” dersi de bu gelişmeler kapsamında değerlendirilebilir.

Her ne kadar, farklı planlamalarla çok daha öncesine dayanan toplumdaki bireyleri desteklemeye yönelik kurumlar, yapılar olsa da örneğin kriz durumları “Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi” ya da korunmaya muhtaç bireylere yönelik sosyal yardımların 1950-1970’li yıllarda itibaren planlandığı bilinmektedir. Ancak Başbakanlığın 4.10.2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) uygulamaları,) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı, 2012 yılından itibaren kurumsallaşan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), MEB Tebliğler Dergisinde yayımlanan Nisan 2019 tarih ve 22872 sayılı “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri” yönergesi ve bağlamında okullardaki olası krize konusundaki hazıroluşluk, 2017 yılından itibaren 81 ilde Aile ve sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı, hizmet sunan, Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) günümüze özgü gelişmelerdir.

Kriz ve travma konusunda çok sayıda yayının olması, psikiyatri, psikoloji, sosyal hizmetler ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki çok sayıda yayın bu hizmetlerin multidisipliner ele alış çabalarına uygundur. Özel olarak krizi ve krize müdahale sürecini anlatmayı hedefleyen bu yayın ile, özellikle lisansüstü düzeyde fazlasıyla yaralandığım bir çok kaynağa alternatif, daha sade bir ele alışla, gerek uygulamada bizzat çalışanlar, gerekse lisans düzeyindeki öğrencilerimiz için faydalı olması umulmaktadır. Kitabın kriz durumu olarak örneğin, intihar, yas, göç, afetler, aile şiddet, cinsel istismar gibi konuları içerecek şekilde genişletilmesi bir sonraki aşamanın planıdır. Okuyucuya faydalı olması dileğiyle.

Doç. Dr. Aslı TAYLI

MUĞLA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v

I. BÖLÜM

KRİZ VE KRİZ ÇALIŞMALARININ TARİHÇESİ.....	1
KRİZ VE KRİZİN ÖZELLİKLERİ.....	6
KRİZİN ÖZELLİKLERİ.....	11
KRİZİN SÜRESİ.....	14
KRİZİN TÜRLERİ	16
a-Değişim /Gelişim Krizleri	19
b-Travmatik/Durumsal Krizler.....	23
KRİZİN RİSKLERİ.....	29
KRONİK KRİZ.....	32
KAYNAKÇA.....	37

II. BÖLÜM

KRİZE MÜDAHALE.....	39
KRİZE MÜDAHALENİN AMAÇLARI.....	41
KRİZE MÜDAHALENİN SÜRESİ.....	43
KRİZE MÜDAHALENİN ÖZELLİKLERİ	45
KRİZE MÜDAHALEDE İLK GÖRÜŞMENİN İÇERİĞİ.....	48
KRİZE MÜDAHALE MODELLERİ.....	57
Caplan Denge Modeli.....	58
James ve Gilliland Altı Adım Modeli.....	59
KRİZE MÜDAHALE SÜRECİ	62
KRİZE MÜDAHALE SÜRECİNİN AŞAMALARI	69
OLASI VAKA ÖRNEKLERİ.....	76
Vaka-I.....	76
Vaka -II.....	77
Vaka- III.....	78
TÜRKİYE'DE KRİZ VE TRAVMA KONUSUNDAKİ GÜNCEL DURUM.....	79
a-Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi.....	80
b-MEB Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri.....	81
c-Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM).....	83
d-Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM).....	84
e-Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP).....	87
KAYNAKÇA.....	90